

PRACE FILOLOGICZNE

ZAŁOŻONE W R. 1884 PRZEZ A.A. KRYŃSKIEGO

ISSN 0138-0567

**PRACE
FILOLOGICZNE**

**ROCZNIK WYDZIAŁU POLONISTYKI
UNIwersytetu warszawskiego
POŚWIĘCONY JĘZYKOZNAWSTWU**

TOM LXXII (2018)

WARSZAWA 2018

Komitet redakcyjny

prof. dr hab. Halina Karaś (redaktor naczelny), dr Monika Kresa (sekretarz),
dr hab. Katarzyna Drózdź-Łuszczuk, dr Marta Falkowska, prof. dr hab. Zbigniew Greń, dr Jerzy Molas,
prof. dr hab. Krystyna Waszakowa, dr hab. Izabela Winiarska-Górska, prof. UW, dr hab. Zofia Zaron

Rada Redakcyjna

prof. dr hab. Jurij Apresjan (Rosja, Moskwa), prof. dr hab. Andrzej Bogusławski (Polska, Warszawa),
prof. PhDr. František Čermák, DrSc. (Czechy, Praga), prof. dr hab. Stanisław Dubisz (Polska, Warszawa),
prof. dr hab. Marina Głowinska (Rosja, Moskwa), prof. dr hab. Władysław Kupiszewski (Polska, Warszawa),
prof. dr hab. Jadwiga Puzynina (Polska, Warszawa), prof. dr hab. Janusz Siatkowski (Polska, Warszawa),
prof. dr hab. Zuzanna Topolińska (Macedonia, Skopje), prof. dr hab. Anna Wierzbicka (Australia, Canberra)

Redaktorzy naukowemu tomu

prof. UW, dr hab. Zofia Zaron, PhDr. Karolina Skwarska, Ph.D.

Recenzenci

dr hab. Valentina Apresjan (Rosja, Moskwa), PhDr. David Blažek, Ph.D. (Czechy, Praga),
prof. UMK, dr hab. Adam Dobaczewski (Polska, Toruń), doc. Leonid Iomdin (Rosja, Moskwa),
doc. Mgr. Martina Ivanová, CSc. (Słowacja, Prešov), Mgr. Jana Kocková, Ph.D. (Czechy, Praga),
prof. dr hab. Małgorzata Korytkowska (Polska, Warszawa), Mgr. Anna Nedoluzhko, Ph.D. (Czechy, Praga),
Mgr. Bohuslava Němcová, Ph.D. (Czechy, Plzeň), doc. RNDr. Vladimír Petkevič, CSc. (Czechy, Praga),
dr hab. Beata Raszewska-Żurek (Polska, Kraków), prof. dr hab. Danuta Rytel-Schwarz (Niemcy, Lipsk),
doc. Sergey Say (Rosja, Sankt Petersburg), PhDr. Ludmila Uhlířová, CSc. (Czechy, Praga),
dr hab. M. Wólk (Polska, Olsztyn)

Redakcja językowa i korekta

Zespół i Autorzy

Adres redakcji

Wydział Polonistyki

Uniwersytet Warszawski

Krakowskie Przedmieście 26/28, 00-927 Warszawa

e-mail: PRACEFILOLOGICZNE@uw.edu.pl, www.pracefilologiczne.uw.edu.pl

+48 22 55 20 379

Czasopismo zarejestrowane w European Reference Index for the Humanities (ERIH)

© Copyright by *Wydział Polonistyki Uniwersytetu Warszawskiego*, Warszawa 2018

ISSN 0138-0567

Tom opublikowany w wersji pierwotnej

Wydanie publikacji sfinansowane przez Uniwersytet Warszawski,

Wydział Polonistyki UW

Nakład: 300 egz.

Realizacja wydawnicza:

BEL Studio Sp. z o.o., ul. Powstańców Śl. 67b, 01-355 Warszawa

SPIS TREŚCI/CONTENTS

OD REDAKCJI / FROM THE EDITORS	9
MAGDALENA DANIELEWICZOWA	
Strukturalne i semantyczne uwarunkowania walencji przymiotników (na materiale polskim)	13
Structural and semantic determinants of the adjectival valency (as exemplified by Polish material)	
KATARZYNA DRÓŹDŹ-ŁUSZCZYK	
Czy istnieje związek między <i>obradować</i> i <i>naradzać się</i> ?	31
Is there a relationship between <i>obradować</i> and <i>naradzać się</i> ?	
IZABELA DURAJ-NOWOSIELSKA	
Przegląd wyrażen języka polskiego związanych z pojęciem odpowiedzialności (w świetle jednostek podstawowych)... ..	43
An overview of 'responsibility' expressions in the light of the basic units...	
MACIEJ GROCHOWSKI	
Operatory metapredykatywne otwierające pozycję dla komparatywu	59
Metapredicative operators opening a position for the comparative	
ELŻBIETA HAJNICZ, TOMASZ BARTOSIAK	
Walencja rzeczowników w słowniku <i>Walenty</i> i sposób jej powiązania z walencją odpowiednich czasowników	71
Valency of nouns in the Polish valency dictionary <i>Walenty</i> : the ways of accounting for the valency relations in nouns and the corresponding verbs	
MARTIN JANEČKA	
Valence verbálních substantiv na příkladu dvojice <i>učení/učení se</i>	87
Valency of verbal nouns on the example of <i>učení/učení se</i>	
EWA JĘDRZEJKO	
Specyfika znaków predykcji peryfrastycznej: problem walencji i propozycje opisu	103
The specificity of the signs of periphrastic predication: Valency and its linguistic description – problems and resolution proposal	
ELŻBIETA KACZMARSKA	
Walencja w przekładzie – stracona czy zachowana?	115
Valency in translation – lost or preserved?	
VÁCLAVA KETTNEROVÁ, MARKÉTA LOPATKOVÁ	
Mezi reflexivitou a reciprocitou: Poznámky k reflexivním a recipročním konstrukcím vybraných českých sloves	133
Between reflexivity and reciprocity: towards an analysis of reflexive and reciprocal constructions of selected Czech verbs	

ALEKSANDER KIKLEWICZ Валентные свойства ментальных и эмотивных глаголов (на материале современного русского языка)	149
Valency properties of mental and emotive verbs (as exemplified by the contemporary Russian language)	
KRYSTYNA KLESZCZOWA Przyczyny i skutki zmian składniowych polskich czasowników	167
The causes and the results of the syntactic changes of Polish verbs	
PAVLA KOCHOVÁ, MARTINA HOLCOVÁ Výzkum valence jako součást tvorby všeobecného výkladového slovníku	179
Research on valency as part of creating a monolingual dictionary	
NATALIA KOTSYBA, BOHDAN MOSKALEVSKYI Syntactic and morphological ambiguity of the deverbal nouns' arguments in Ukrainian and ways of its resolution	193
Składniowa i morfologiczna niejednoznaczność argumentów rzeczowników odczasownikowych w języku ukraińskim i sposoby jej rozstrzygnięcia	
VERONIKA KOLÁŘOVÁ, ANNA VERNEROVÁ, JANA KLÍMOVÁ Předložková vyjádření adnominálních valenčních doplnění	211
Adnominal valency complementations expressed by prepositional groups	
GALINA KUSTOVA Семантические и конструктивные валентности прилагательных	225
Semantic and constructive valencies of adjectives	
IVANA MATAS IVANKOVIĆ, MATEA BIRTIĆ Accusative/instrumental case marking with the Croatian verbs of movement	241
Biernik/narzędnik z chorwackimi czasownikami ruchu	
ANNA PAJDZIŃSKA Składnia wyrażen rzeczownikowych (zarys problematyki)	259
The syntax of nominal groups (an outline of the problem)	
JARMILA PANEVOVÁ, VERONIKA KOLÁŘOVÁ Aktant, nebo volné doplnění? (K netypickým formám ve valenčním poli substantiv)	275
An actant or a free modification? (On untypical forms in valency patterns of nouns)	
PATRICE POGNAN Slovesná valence ve frankofonních a slovanských lingvistických tradicích	285
Verbal valency in French-speaking and Slavic linguistic traditions	
ALEXANDR ROSEN, HANA SKOUMALOVÁ No way to have your say out of the frame: specifying valency of multi-word expressions	301
No way to have your say out of the frame, czyli jak określać walencję wyrażen wielowrazowych	
LUCIE SAICOVÁ ŘÍMALOVÁ Is there such a thing as nonverbal valency?	321
Czy istnieje walencja niewerbalna?	
PIOTR SOBOTKA Zmiany zależności składniowych północnosłowiańskich przymiotników odmiany prostej ...	333
The dependency changes of the North-Slavic simple declension adjectives	

PETRA STANKOVSKA	
Infinitiv jako pravovalenční doplnění sloves v češtině a ve slovinštině	345
Infinitive as the right-sided complement of verbs in Czech and Slovene	
JANA ŠINDLEROVÁ	
Valence ztracená v překladu	357
Valency lost in translation	
MARZENA STĘPIEŃ	
Właściwości walencyjne polskich jednostek metatekstowych o genezie czasownikowej	371
Valency of the Polish discourse and pragmatic markers of the verbal origin	
ZUZANNA TOPOLIŃSKA	
Selektywne kryteria gramatykalizacji	389
Selective criteria for grammaticalization	
ZDEŇKA UREŠOVÁ, EVA FUČÍKOVÁ, EVA HAJIČOVÁ, JAN HAJIČ	
A Cross-lingual Synonym Classes Lexicon	403
Dwujęzyczny słownik klas synonimicznych	
WOJCIECH WITKOWSKI, PAULINA WITKOWSKA	
Corpus based semantic analysis of sense relations of <i>odwrócić się</i>	417
Analiza korpusowa powiązań semantycznych między różnymi znaczeniami czasownika <i>odwrócić się</i>	
ALICJA WÓJCICKA	
Czy walencja rzeczownika istnieje? Głos w sprawie konstrukcji: rzeczownik + fraza zdaniowa	433
Do nouns have valency? On NP + CP constructions	
MAGDALENA ŻABOWSKA	
Demonstrativum <i>to</i> w kontekście czasowników epistemiczno-mownych (o delimitacji jednostek języka)	449
Demonstrativum <i>to</i> ('that') within the verbs of saying something (on delimitation of lexical units)	

VÁCLAVA KETTNEROVÁ
Univerzita Karlova
Matematicko-fyzikální fakulta
Ústav formální a aplikované lingvistiky
Praha
kettnerova@ufal.mff.cuni.cz

MARKÉTA LOPATKOVÁ
Univerzita Karlova
Matematicko-fyzikální fakulta
Ústav formální a aplikované lingvistiky
Praha
lopatkova@ufal.mff.cuni.cz

MEZI REFLEXIVITOU A RECIPROCITOU: POZNÁMKY K REFLEXIVNÍM A RECIPROČNÍM KONSTRUKCÍM VYBRANÝCH ČESKÝCH SLOVES¹

KLÍČOVÁ SLOVA: reciproční konstrukce, reflexivní konstrukce, homonymie, reflexiva, čeština

KEYWORDS: reciprocal constructions, reflexive constructions, ambiguity, reflexives, the Czech language

BETWEEN REFLEXIVITY AND RECIPROCITY: TOWARDS AN ANALYSIS OF REFLEXIVE AND RECIPROCAL CONSTRUCTIONS OF SELECTED CZECH VERBS

ABSTRACT: In this article, we focus on two groups of Czech verbs, lexical and syntactic reciprocals. We provide an analysis of their syntactic properties with respect to reciprocity and reflexivity, their possible ambiguity and combination. We demonstrate that it is the reflexive pronoun and its surface expression that play a key role in the studied phenomena. In the case of ambiguity, both reciprocity and reflexivity affect the same pair of

¹ Tato práce vznikla v rámci projektu podpořeného GA ČR, projekt 18-03984S, anotace sloves byla částečně podpořena též MŠMT ČR, projekt LINDAT-Clarín LM2015071. Projekt využívá jazykových zdrojů vyvinutých, uložených a distribuovaných v rámci projektu MŠMT ČR LINDAT-Clarín LM2015071.

situational participants / valency complementations; the reflexive pronoun occupies the same syntactic position and it corefers with the plural subject. In contrast, when these phenomena combine, different pairs of participants / complementations are involved. We also show that lexical and syntactic reciprocal verbs differ with respect to the studied phenomena.

1. Úvod

Reciprocita, tedy vyjádření vzájemnosti v jazyce, a reflexivita, tedy referenční identita, patří k jevům, které jsou již delší dobu v popředí zájmu lingvistů. Při studiu reciprocity je u jednotlivých autorů v popředí zájmu zejm. sémantická interpretace (např. Dalrymple et al. 1998), inventář výrazových prostředků a jeho důsledky pro jazykovou typologii (Frajzyngier, Walker 2000a, König, Kokutani 2006, König, Gast 2008, Evans 2011, Nedjalkov 2007, Haspelmath 2007), dále pak syntaktické vlastnosti recipročních konstrukcí (Maslova 2008, Siloni 2008, pro češtinu Panevová 1999, 2007). Reflexivita byla z typologického hlediska diskutována u Frajzyngiera a Walkerové (2000b), ze syntaktického hlediska byla zkoumána zejm. v rámci transformační generativní gramatiky (Reinhart, Reuland 1993), češtinu v tomto teoretickém rámci zkoumala Medová (2009). V české lingvistice jí byla věnována řada studií, k těm nejvýznamnějším lze řadit práce Havránka (1928), Králíkové (1981), Karlíka (1999), Olivy (2000, 2001), Komárka (2001), Panevové (2001, 2008), Dočekala (2006) či Hudouskové (2009). V typologicky orientovaných studiích jsou pak reciprocita a reflexivita zpravidla zkoumány společně Kemmer (1993) a König, Gast (2008).

V češtině, podobně jako v dalších evropských jazycích (Nedjalkov 2007), jsou prostředkem pro vyjádření obou těchto jevů reflexiva (pro češtinu viz Panevová et al. 2014)²; v případě reflexivity jde o prostředek primární, u reciprocity o jeden z možných prostředků (což svědčí pro větší míru gramatikalizace reflexivity, viz Maslova 2008). Tato funkční víceznačnost reflexiv s sebou nese jednak možnost různých interpretací konstrukcí s reflexivou (větu (1) lze interpretovat buď jako reciproční *Nechceme si_{recipr} navzájem lhát.*, nebo jako reflexivní *Nechceme každý sám sobě_{reflex} lhát.*), jednak možnost kombinace reciprocity a reflexivity v jediné větě (ve větě (2) jde o kombinaci konstrukce reciproční a reflexivní)³.

² Nedjalkov (2007) ovšem vedle této skupiny jazyků vykazujících homonymii reciprocity a reflexivity uvádí další dvě odlišné skupiny jazyků, pro něž je typická homonymie reciprocity s komitativem, nebo s iterativy.

³ Reflexiva mají v češtině ovšem i další funkce, viz odd. 3.; homonymie vyplývající z víceznačnosti reflexiv je tak širší (srov. možné interpretace věty *Děti se bily do hlavy.* ≈ *Děti bily do hlavy samy sebe.* / *Děti bily vzájemně jedno druhé do hlavy.* / *Dříve se ve škole děti běžně bily do hlavy.*)

(1) Nechceme si_{recipr/reflex} lhát.

(2) Manželé si_{recipr} o sobě_{reflex} vyprávějí.

V tomto příspěvku nejprve představíme model zachycující významový rozdíl mezi reflexivitou a reciprocitou (odd. 2), dále shrneme analýzu reflexiv a jejich funkcí v češtině (odd. 3), poté blíže vymezíme okruhy těch sloves, které umožňují víceznačné čtení reflexivních a recipročních konstrukcí (odd. 4) a dále těch, u nichž je možné reciprocitu a reflexivitu kombinovat (odd. 5). Budeme přitom vycházet z funkčního generativního popisu (viz zejm. Sgall et al. 1986, nověji pak Panevová et al. 2014), kde akcentujeme vyčlenění různých rovin jazykového popisu a jeho dělení na gramatickou a slovníkovou komponentu (Lopatková et al. 2016).

2. Základní model zachycující významový rozdíl mezi reflexivitou a reciprocitou

Reflexivita i reciprocita vždy zasahují (alespoň) dva participanty situačního významu slovesa, kterým odpovídají dvě valenční doplnění jeho hloubkové syntaktické struktury⁴. Syntaktické a významové vztahy charakterizující tyto jazykové jevy se však vzájemně liší.

2.1 Reflexivita a její vyjádření

Reflexivita představuje jazykový prostředek umožňující vyjádřit děje, v nichž se konatel vztahuje sám k sobě. Reflexivitu tak charakterizuje zejména:

- (a) pluralita situačních participantů – reflexivita nutně zahrnuje dva participanty dané slovesem, které korespondují s odlišnými valenčními doplněními daného slovesa; jedno z těchto valenčních doplnění je nutně vyjádřeno v subjektové pozici;
- (b) totožný denotát v mimojazykové realitě, ke kterému odkazují zasažené situační participanty;
- (c) jednoduchá korespondence valenčních doplnění, kdy každé ze zasažených valenčních doplnění koresponduje právě s jedním situačním participantem.

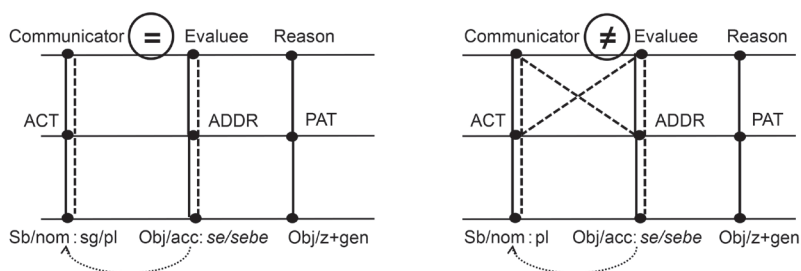
⁴ V tomto textu ponecháváme stranou řídké reciproční konstrukce zasahující více situačních participantů (např. *Jiří, Marta a Pavla se navzájem seznámili.*), ani nebudeme analyzovat situace, kdy denotáty mají plurálový charakter, a reciprocita se tak týká komplexnějších vztahů mezi těmito jednotkami; tyto vztahy mají mimojazykový charakter (např. *Děti seděly v řadě za sebou. a Lidé si na uvítanou navzájem podávají ruce.*). Sémantický popis a formální zachycení takových konstrukcí nabízí např. Dalrymlová et al. (1998).

Např. věty (3) a (3a), představující reflexivní konstrukce slovesa *obviňovat*, můžeme zachytit schématem na obrázku 1 vlevo – reflexivní konstrukce je charakterizována referenční identitou ACT a ADDR (obě tato doplnění referují k jedinému denotátu *hráč* (3), *hráči* (3a)), který po řadě vyjadřuje sémantickou roli Communicator i Evaluee.

(3) Hráč se obviňoval z porážky. ≈ Hráč obviňoval sám sebe z porážky.

(3a) Hráči se obviňovali z porážky. ≈ Každý hráč obviňoval sám sebe z porážky.

Referenční identita valenčních doplnění je na povrchu vyjádřena krátkou či dlouhou formou reflexiva v příslušném pádu (bezpředložkovém či předložkovém), danou rekcí slovesa; toto reflexivum koreferuje se subjektem. Reflexivum je nutně přítomno v povrchové struktuře věty, jinak se reflexivní čtení neuplatní. Reflexivní interpretace konstrukce může být zdůrazněna zájmenem *sám*, které zároveň slouží jako desambiguační prostředek (viz dále odd. 4).

Obrázek 1. Schéma zachycující významový rozdíl mezi reflexivní konstrukcí (vlevo) a reciproční konstrukcí (vpravo) slovesa *obviňovat* – toto sloveso je charakterizované situačními participandy s rolemi Communicator, Evaluee a Reason, které postupně odpovídají valenčním doplněním ACT (v nominativu), ADDR (reflexivum v akuzativu) a PAT (vyjádřenému předložkovou skupinou *z* + 2).

2.2 Reciprocita a její vyjádření

Reciprocita představuje jazykové prostředky pro vyjádření vzájemnosti. Reciprocitu charakterizuje zejména:

- pluralita situačních participantů* – reciprocita nutně zahrnuje alespoň dva participandy dané slovesem, které korespondují s odlišnými valenčními doplněními daného slovesa;
- různost denotátů v mimojazykové realitě*, ke kterým referují situační participandy ve vztahu vzájemnosti; tyto denotáty mohou odpovídat jak jedinému objektu, tak několika objektům;
- dvojitá korespondence situačních participantů*, kdy každé ze zasažených valenčních doplnění koresponduje s oběma situačními participandy ve vztahu vzájemnosti.

Vlastnost (a) je totožná pro reflexivitu a reciprocitu (při reciprocitě ovšem nemusí být zasaženo valenční doplnění v subjektové pozici), vlastností (b) a (c) se reflexivita a reciprocita odlišují. Následující vlastnost (d) charakterizující reciprocitu je pro reflexivitu nerelevantní:

- (d) *symetrická* korespondence mezi situačními participanty a příslušnými valenčními doplněními.

Např. věty (4) a (4a), představující reciproční konstrukce⁵ slovesa *obviňovat*, lze zachytit schématem na obrázku 1 vpravo.

- (4) Hráči se (vzájemně/navzájem) obviňovali z porážky.
(4a) Jiří a Petr se (vzájemně/navzájem) obviňovali z porážky.
≈ Jiří obviňoval Petra z porážky a Petr obviňoval Jiřího z porážky.
(4b) Jiří a Petr obviňovali z porážky sebe navzájem.
(4c) Jiří a Petr obviňovali jeden druhého.
(5) Celá třída si povídala o jejím úspěchu.
≈ Žáci tvořící třídu si spolu povídali o jejím úspěchu.
(6) Kolegové (spolu) diskutovali o problémech slovesné valence.
(7) Odděloval (od sebe) žlutek a bílek.

V reciproční konstrukci je valenční doplnění zasažené reciprocitou odpovídající prominentnější povrchové pozici (subjektu (4)–(6), méně často objektu (7)) charakterizováno plurálem (substantivem v plurálu (4) a (6), koordinací (4a)–(4c), (7) či jménem označujícím soubor jednotlivin (5)). Doplnění odpovídající méně závažné pozici je buď vyjádřeno reflexivem (krátkou či dlouhou formou v příslušném bezpředložkovém či předložkovém pádu daném rekcí daného slovesa), koreferujícím s výrazem v prominentnější pozici (4), (4a), (4b) a (7), nebo je z povrchu vypuštěno (5), (6), příp. může být vyjádřeno výrazem *jeden druhý* (4c). Reciproční interpretace může být zdůrazněna adverbii *vzájemně*, *navzájem* (4), (4a), (4b), u některých sloves adverbiiem *spolu* (6)⁶.

⁵ Jako reciproční konstrukce dále označujeme konstrukce utvořené gramatickými prostředky, nikoli prostředky lexikálními, viz níže odd. 4.

⁶ Adverbium *spolu* není jednoznačným signálem reciprocit, kromě významu *vzájemně* může mít též význam *společně* (např. *Šli jsme spolu na návštěvu nové školy.*)

3. Reflexiva a jejich funkční vymezení v češtině

Reflexiva v češtině (stejně jako v jiných evropských jazycích) jsou polyfunkční; zasahují do oblasti slovtvorby, morfologie a syntaxe⁷. Zde budeme v souladu s FGP důsledně odlišovat případy, kdy reflexivum plní funkci reflexivního zájmena (8), od případů, kdy představuje slovtvorný formant, který je součástí lemmatu slovesa (9), a případy, kdy kvůli haplologii reflexiv plní funkce obě (10); k různým funkcím reflexiv viz např. Panevová (2008).

(8) Jan a Petr se podezírají.

(9) Manželé se hádají.

(10) Sestry si (navzájem) stěžují na děti.

3.1 Reflexiva jako slovtvorný prostředek

V češtině klitické formy reflexiva *se/si* představují součást lemmatu slovesa u reflexiv tantum (odd. 3.1.1) a odvozených reflexivních sloves (odd. 3.1.2), tato slovesa jsou zachycena jako samostatné položky ve slovníku.

3.1.1 Reflexiva tantum

Tato slovesa nemají nereflexivní protějšek (např. *bát se*), některá mají nereflexivní protějšek zdánlivý, který nemá k danému slovesu žádný sémantický vztah (např. *chovat se a chovat*). V češtině může být u reflexiv tantum obligatorní součástí lemmatu slovesa buď reflexivum *se* (např. *bát se*), nebo *si* (např. *všimnout si*); toto reflexivum nemá zjevnou sémantickou a/nebo syntaktickou funkci.

3.1.2 Odvozená reflexivní slovesa

Tato slovesa jsou odvozená procesem slovtvorné reflexivizace, jejímž prostředkem je reflexivum *se* nebo *si*, které se stává součástí lemmatu slovesa. U části sloves má reflexivum primárně syntaktickou funkci – slouží jako intranzitivizační operátor odvozující intranzitivní slovesa od tranzitivních. (i) Výraznou skupinu zde představují odvozená reflexivní slovesa označující bezděčnou činnost (zejm. dekauzativa, např. *zabít se* ← *zabít*, *rozbít se* ← *rozbít*). Syntaktická funkce reflexiv však nemusí být doprovázena systémovým sémantickým posunem (např. *obdivovat se* ← *obdivovat*). Primárně sémantickou funkci plní reflexivum u sloves vyjadřujících (ii) inherentně reciproční činnost⁸ (např. *líbat se* ← *líbat*, *povídat si*

⁷ Zdůrazňeme, že jejich interpretace je teoreticky závislá, zejména zájmenná povaha klitických reflexiv není jednoznačně přijímaná, viz např. práce Karlíka (2000) a Olivy (2001), nově Veselého (2018).

⁸ Zde jde o lexikální prostředek pro vyjádření vzájemnosti, nikoli o prostředek gramatický, viz níže odd. 4.

← *povídat*) a (iii) dále u specifické skupiny sloves odvozených reflexivem *si* s významem vyšší míry uspokojení (např. *sedět si* ← *sedět*)⁹. (iv) Další skupinu představují slovesa, u nichž slovtvorná reflexivizace nevede k výraznější syntaktické ani sémantické změně (např. *myslet si* ← *myslet*).

3.2 Reflexiva jako tvarotvorný prostředek

Reflexivum *se* má dále podíl na utváření deagentních a dispozičních konstrukcí¹⁰, v nichž představuje tvarotvorný formant vytvářející reflexivní formu slovesnou, která v obou případech vede k odsunutí lidského konatele z prominentní pozice subjektu; v případě deagentních konstrukcí tento konatel nemůže být na povrchu přítomen (např. *Jídlo se podává po deváté.*), v dispozičních konstrukcích může být vyjádřen dativem (např. *Otci se špatně dýchalo.*). Možnost tvoření těchto konstrukcí musí být vyznačena ve slovníkové komponentě u každého relevantního slovesa; změny v syntaktické struktuře těchto sloves jsou natolik pravidelné, že je lze popisovat v gramatické komponentě formou pravidel. Více viz Panevová et al. (2014) a Panevová, Kolářová (2018).

3.3 Reflexiva jako zájmeno

V reflexivních a recipročních konstrukcích – v souladu s přístupem funkčního generativního popisu (Panevová et al. 2014), viz též *Mluvnice češtiny 2* (1986) – považujeme klitická reflexiva *se/si* a dlouhé formy *sebe/sobě/sebou* (tzv. vlastní reflexiva) za poziční varianty zájmena, které v reflexivních konstrukcích signalizují referenční identitu denotátu vyjádřeného daným reflexivem a denotátu v subjektové pozici věty; v recipročních konstrukcích vyjadřují vzájemný vztah denotátu vyjádřeného reflexivem a denotátu v subjektové, omezeně objektové pozici. Reflexivní zájmeno tak v obou případech představuje základní gramatický prostředek pro utváření těchto konstrukcí. Více viz odd. 4.

3.4 Kombinace reflexiv s různou funkcí

Jelikož se reflexiva uplatňují jako jazykové prostředky různého typu, mohou se v rámci jediné věty vyskytnout reflexiva s různou funkcí, viz např. ve větě (11) kombinaci slovtvorného formantu *se* a reflexivního zájmena *sebe* jako důsledek

⁹ Slovtvorná reflexivizace je zde často spojena s prefixací *po-* (např. *posedět si* ← *sedět si* ← *sedět*).

¹⁰ Tvaroslovná funkce reflexiv se zkoumaného tématu týká spíše okrajově, nicméně korpusové doklady potvrzují možnost kombinace reflexivity, příp. reciprocity a deagentních a dispozičních konstrukcí (viz např. (13)) a podíl reflexiv s touto funkcí na haplologii (např. (14)), viz dále odd. 3.4.

uplatnění reflexiva tantum *bát se* v reflexivní konstrukci. Podobně ve větách (12a) a (12b) se vyskytuje slovtvorný formant *se* odvozeného reflexivního slovesa *obdivovat se* a reflexivní zájmeno *sobě* vyznačující reflexivitu (12a), nebo reciprocitu (12b)¹¹. Ve větě (13) jde o tvarotvorný formant *se* slovesa *mluvit* v kombinaci s reflexivním zájmenem *sobě* signalizujícím reflexivitu jako výsledek kombinace dispoziční diateze a reflexivity.

(11) Petr se o sebe bojí.

(12a) Obdivovali se sami sobě.

(12b) Obdivovali se sobě navzájem.

(13) Ale těžko se mi mluví o sobě. (syn v6)

V případech takových kombinací často dochází k haplogologii klitických reflexiv, např. ve větě (14) došlo k haplogologii slovtvorného formantu *si* odvozeného reflexivního slovesa *osvojit si* a tvarotvorného formantu *se* jakožto důsledek zapojení daného slovesa v deagentní konstrukci. Podobně ve větě (10) výše je přítomna haplogologie slovtvorného formantu *si* reflexivního slovesa *stěžovat si* a dativního tvaru klitického reflexivního zájmena *si* vyznačujícího reciproční význam. K haplogologii v češtině viz zejm. Petkevič (2013).

(14) Špatné stravovací návyky se osvojují velmi brzy.

4. Homonymie reciprocity a reflexivity

Zdrojem víceznačnosti reflexivních a recipročních konstrukcí je reflexivní zájmeno (viz odd. 2 a odd. 3.3) vyjádřené v takové syntaktické pozici, která může být zasažena jak reflexivitou, tak reciprocitou, např. v (1) a (8) lze (bez přítomnosti dalších desambiguačních prostředků) reflexivní zájmeno v objektové pozici interpretovat buď jako prostředek vyjadřující reflexivitu, nebo jako prostředek realizující reciprocitu. V následujících oddílech blíže rozebereme podmínky, za kterých k víceznačnosti konstrukcí s reflexivem dochází.

Reciprocita – na rozdíl od reflexivity, u níž je přítomnost reflexivního zájmena obligatorní – může být v češtině vyjádřena nejen gramaticky, ale i lexikálně, viz též Nedjalkov (2007), Evans (2008). Lexikálně vyjadřují reciprocitu tzv. inherentně reciproční slovesa, která nesou rys vzájemnosti ve svém lexikálním významu (tato slovesa mají jak nereflexivní, tak reflexivní lemmata; u reflexivních lemmat plní reflexivum roli slovtvorného formantu, odd. 3.1.1), a dále odvozená reflexivní slovesa, kde reflexiva *se/si* plní funkci derivačního morfému s rysem vzájemnosti (odd. 3.1.2, typ (ii)). Zde obě skupiny označujeme jako *lexikální*

¹¹ Kombinaci reflexivity a reciprocity blíže diskutujeme v odd. 5.

reciproka, viz odd. 4.1. Ke gramatickým prostředkům vyjádření reciprocity pak – vedle výrazu *jeden druhý*, jehož analýzu zde necháváme stranou, viz Kettnerová a Lopatková (in prep.) – patří zejména reflexivní zájmeno. Gramatické prostředky pro vyjádření reciprocity využívají především slovesa, která zde označujeme jako *syntaktická reciproka*, viz odd. 4.2.

4.1 Lexikální reciproka

Tato slovesa nesou sémantický rys vzájemnosti již ve svém lexikálním významu (např. *jednat*, *bavit se*, *izolovat*); jde o omezenou sémantickou skupinu sloves (proto tuto jejich vlastnost vyznačujeme ve slovníku). Ve slovníku VALLEX¹² je celkem 207 lexikálních jednotek sloves odpovídajících lexikálním reciprokům. Vzhledem k přítomnosti rysu vzájemnosti v jejich lexikální struktuře není u těchto sloves třeba pro vyjádření reciprocity dalších gramatických prostředků. Klitická reflexiva, pokud jsou ve větách s těmito slovesy přítomná, představují především slovtvorné formanty reflexivních sloves, viz příklady s lexikálními reciproky *bavit se* (15) a *povídat si* (16).

(15) Jan se bavil s Petrem o dovolené.

(15a) Jan a Petr se bavili o dovolené.

(16) Povídal si s Petrem o všem možném.

(16a) Povídali si o všem možném.

Reflexivní zájmeno vyjadřuje reciprocitu jen u omezeného množství lexikálních reciprok, a to pokud se u nich uplatní operace gramatické reciprokalizace¹³. Při této operaci dochází k formálnímu zrovnoprávnění zasažených valenčních doplnění, a to jejich vyjádřením v hierarchicky výše postavené pozici subjektu (tzv. subjektivě orientovaná reciproka, viz příklady (15a), (16a) a (17) a též příklady (5), (6) a (9) výše), nebo přímého objektu (objektivě orientovaná reciproka, příklad (18) a též (7) výše); tato pozice pak musí být charakterizována plurálem (viz odd. 2.2). Méně signifikantní pozice, která je u lexikálních reciprok typicky vyjádřena předložkovou skupinou *s+instr*, zůstává při gramatické reciprokalizaci nevyjádřena (příklad (17) a též příklady (5), (6), (9), (15a) a (16a) výše). Má-li tato pozice jiné možné morfematické vyjádření, lze ji při reciprokalizaci fakultativně

¹² Závěry této studie budou promítnuty do slovníku VALLEX (Lopatková et al. 2016), zde uvádíme počty z jeho pracovní verze 3.4, <http://ufal.mff.cuni.cz/vallex>. Tato verze popisuje celkem 6758 lexikálních jednotek, z nichž u 2123 je vyznačena reciprocita; lexikální reciproka tak tvoří přibližně 3,5% ze všech zpracovaných lexikálních jednotek, a představují tak přes 11% z těch lexikálních jednotek, které umožňují vyjádřit vzájemnost.

¹³ Důsledně zde odlišujeme slovtvornou reciprokalizaci (viz výše odd. 3.1.2) a gramatickou reciprokalizaci (odd. 4.2).

obsadit reflexivním zájmenem; zájmeno má v závislosti na rekci slovesa formu bezpředložkového dativu (19) nebo je vyjádřeno předložkovými skupinami *od+gen* (18) a *k+dat* (20), u skupin *z+gen* a *za+acc* se zřejmě reflexivní zájmeno neuplatňuje, ačkoli je rekce některých sloves přípouští, srov. (21) a (21a), (22) a (22a); pro reciproční čtení není v těchto případech přítomnost reflexivního zájmena závazná, slouží spíše k jeho zdůraznění.

- (17) Petr a Pavel (spolu) jednali o možnostech spolupráce.
- (18) Izolovali (od sebe) malého pacienta a sourozence.
- (19) Sourozenci se (sobě) postupně odcizili.
- (20) Splete proužky (k sobě).
- (21) ?Odděloval slupku a jádro ze sebe.
- (21a) ... používáme papírový filtr v Büchnerově nálevce nebo skleněnou fritu s úmyslem oddělit pevnou látku z kapaliny, ... (syn v6)
- (22) ?Prohodil figurky za sebe.
- (22a) Nehodlám vyměnit jedno zpravodajství za druhé. (syn v6)

Vzhledem k okolnosti, že možnost reflexivní interpretace je vázána na přítomnost reflexivního zájmena koreferujícího se subjektem (viz charakteristiku reflexivity jako prostředku pro vyjádření děje, v nichž se konatel vztahuje sám k sobě, odd. 2.1), potenciál vytvářet reciproční konstrukce homonymní s reflexivními mají jen ta lexikální reciproka, kde se při gramatické reciprokalizaci uplatňuje reflexivní zájmeno odkazující k subjektu. Ze syntaktického hlediska tak možnost význačné interpretace otevírají jen lexikální reciproka subjektového typu (objektový typ je vyloučen, jelikož reflexivní zájmeno v jeho konstrukcích koreferuje s objektem, nikoli se subjektem, a reciprocita a reflexivita tedy zasahují různé dvojice situačních participantů / valenčních doplnění). Počet lexikálních reciprok vyhovujících uvedeným podmínkám je omezený (ve VALLEXu jde o slovesa *izolovat se*, *konkurovat*, *ladit*, *lišit se*, *odcizovat se* / *odcizit se*, *oddalovat se* / *oddálit se*, *oddělovat se* / *oddělit se*, *odtrhávat se* / *odtrhovat se* / *odtrhnout se*), jejich konstrukce navíc ukazují, že rys vzájemnosti obsažený v lexikálním významu slovesa i přes přítomnost význačného reflexivního zájmena reflexivní čtení blokuje (23), (24).

- (23) Lodě se od sebe oddálily.
- (24) Bratři se od sebe lišili.

Ke kombinaci reflexivity a reciprocitu u lexikálních reciprok viz dále odd. 5.1.

4.2 Syntaktická reciproka

Jako syntaktická reciproka označujeme slovesa, která primárně označují asymetrické děje, příp. stavy, umožňují však, aby jejich sémantické participanty za

určitých podmínek¹⁴ vstoupily do vztahu vzájemnosti; na rozdíl od lexikálních reciprok jde v češtině o širokou sémanticky otevřenou skupinu sloves (ve VALLEXu je jako syntaktické reciprokum označeno téměř 1900 lexikálních jednotek, tedy přibližně 28% ze všech zpracovaných jednotek).

Obligatorní podmínku pro vyjádření vzájemnosti participantů u syntaktických reciprok představuje uplatnění gramatické operace reciprokalizace (viz též výše odd. 4.1): valenční doplnění zasažená reciprocitou se vyjadřují v prominentní pozici subjektu (25a), (26a) a (28a), nebo přímého objektu (27a). Vyjádření syntaktické pozice níže postaveného doplnění je pak dáno jeho morfematickou formou, přičemž typicky je tato pozice obligatorně zaplněna reflexivním zájmenem (v příslušném bezpředložkovém či předložkovém pádu daném rekcí slovesa (25a)–(27a)). Pouze u sloves, u nichž je méně signifikantní pozice zasažená reciprocitou vyjádřena předložkovou skupinou *s+instr*, se reflexivní zájmeno v reciproční konstrukci neuplatňuje, srov. (28a) a (28b).

(25) Petr podezíral Marii z nevěry.

(25a) Petr a Marie se (navzájem) podezírali z nevěry.

≈ Sebe (navzájem) Petr a Marie podezírali, ale ...

(26) Petr se dívá na Marii.

(26a) Petr a Marie se na sebe dívají (navzájem).

(27) Jeho politické názory ho postavily proti mně.

(27a) Jeho politické názory nás postavily proti sobě.

(28) Soucítíl se spoluobčany zasaženými povodní.

(28a) Soucítíli spolu.

(28b) *Soucítíli se sebou (navzájem).

Přítomnost reflexivního zájmena v recipročních konstrukcích syntaktických reciprok bývá často zdrojem jejich homonymie s konstrukcemi reflexivními¹⁵; homonymie je možná u těch syntaktických reciprok, u kterých je při reciprocitě a reflexivitě zasažena stejná dvojice situačních participantů / valenčních doplnění, u nichž tedy reflexivní zájmeno obsazuje totožnou povrchověsyntaktickou pozici a toto reflexivní zájmeno koreferuje s plurálovým subjektem (ve VALLEXu je celkem 589 syntaktických reciprok, která mají vyznačenu jak možnou reciprocitu, tak reflexivitu týkající se totožných pozic; celkem jde o více než 27% ze všech ve VALLEXu zpracovaných lexikálních jednotek, které umožňují

¹⁴ Panevová (2007) k těmto podmínkám počítá sémantickou homogenost participantů a dále jejich totožný status vzhledem k aktuálnímu členění.

¹⁵ Pokud ovšem obsahové vztahy reflexivní čtení neblokuji (srov. *?Podezíral se z nevěry. vs. ... v okamžiku, kdy jsem si sám sebou nebyl jistý, nebo naopak jsem sám sebe začínal podezírat z machrování, uměl jsem si ze sebe vždycky včas udělat legraci.* (syn v6)).

vyjádřit vzájemnost)¹⁶. Např. věta (29) může být interpretována jak recipročně, tak reflexivně; význačné čtení je dáno objektovou pozicí reflexivního zájmena shodnou jak pro reciproční, tak reflexivní konstrukci, toto zájmeno navíc koreferuje s plurálovým subjektem (29a) a (29b).

- (29) V závěrečném dějství si hráči již více hleděli sebe_{recipr/reflex} než kotouče a tak další branka nepadla. (syn v6)
- (29a) V závěrečném dějství si hráči již více hleděli sebe_{recipr} navzájem než kotouče a tak další branka nepadla.
- (29b) V závěrečném dějství si hráči již více hleděli sami sebe_{reflex} než kotouče a tak další branka nepadla.

5. Kombinace reflexivity a reciprocity

Vedle homonymie reflexivity a reciprocity je v jazyce možná též jejich kombinace; o kombinaci reflexivity a reciprocity mluvíme tam, kde reflexivita a reciprocita zasahuje různé dvojice participantů / valenčních doplnění. Stejně jako v případě homonymie vykazují i v tomto případě lexikální (odd. 5.1) a syntaktická reciproka (odd. 5.2) různé chování.

5.1 Lexikální reciproka kombinující reflexivitu a reciprocitu

Jak jsme ukázaly v odd. 4.1, jen malá část lexikálních reciprok využívá reflexivní zájmeno koreferující se subjektem k signalizaci reciprocity (v těchto případech je navíc reflexivní čtení vyloučeno). Výskyt reflexivního zájmena koreferujícího se subjektem u těchto sloves bývá spíše signálem reflexivity; reflexivní význam (vyjádřený reflexivním zájmenem) a význam reciproční (daný lexikálně) se v těchto případech vrství na sebe. Např. ve větě (30) reflexivní zájmeno v nepřímém objektu v předložkovém pádu *o+loc* vyjadřuje reflexivitu zasahující ACT (*Petr*) a PAT (*o sobě*), která je uplatněna na lexikální reciprokum *bavit se*, u něhož reciprocita zasahuje ACT (*Petr*) a ADDR (*Jan*), viz další příklady (31) a (32).

- (30) Petr_{ACT} se o sobě_{refl-PAT} bavil s Janem_{ADDR}.
bavit se: reciprocita: ACT-ADDR; reflexivita: ACT-PAT

¹⁶ Vzhledem k okolnosti, že ve VALLEXu je explicitně zachycena pouze reflexivita zasahující pozici přímého objektu (vyjádřeného bezpředložkovým akuzativem) a nepřímého objektu (realizovaného bezpředložkovým dativem), zohledňuje tento počet jen tyto dvě třídy sloves. Počet syntaktických reciprok vykazujících homonymii tedy bude ve skutečnosti mnohem vyšší.

- (31) Petr_{ACT} se_{refl-PAT} pořád s ostatními_{EFF} porovnával.
 ≈ Petr_{ACT} porovnával sám sebe_{refl-PAT} s ostatními_{EFF}
porovnávat: reciprocita: PAT-EFF; reflexivita: ACT-PAT
- (32) Petra_{ACT} se_{refl-PAT} izolovala od lidí_{EFF}
 ≈ Petra_{ACT} izolovala sama sebe_{refl-PAT} od lidí_{EFF}
izolovat: reciprocita: PAT-EFF; reflexivita: ACT-PAT

5.2 Syntaktická reciproka kombinující reflexivitu a reciprocitu

Zatímco obsazení totožné syntaktické pozice zasažené reflexivitou i reciprocitou reflexivním zájmenem koreferujícím se subjektem vede u syntaktických reciprok k homonymii konstrukcí (viz odd. 4.2), při vyjádření reflexivního zájmena v různých syntaktických pozicích dochází ke kombinaci reflexivního a recipročního významu; takové konstrukce pak nesou jak reflexivní, tak reciproční význam. Touto možností disponuje zejm. třída sloves mluvení, viz věta (33), kde reflexivní zájmeno v dativu signalizuje reciprocitu, zatímco zájmeno v předložkové skupině *o+loc* reflexivitu. Jako doklad kombinace reciprocity a reflexivity u jiného typu sloves viz příklad (34).

- (33) (Jana a Petr)_{ACT} si_{recipr-ADDR} o sobě_{refl-PAT} často vyprávěli.
 ≈ Jana_{ACT} vyprávěla sama o sobě_{PAT} Petrovi_{ADDR} a zároveň Petr_{ACT}
 vyprávěl sám o sobě_{PAT} Janě_{ADDR}.
vyprávět: reciprocita: ACT-ADDR; reflexivita: ACT-PAT
- (34) Horolezci_{ACT} se_{refl-PAT} k sobě_{recipr-EFF} navzájem upoutali lany.
poutat: reciprocita: PAT-EFF; reflexivita: ACT-PAT

6. Závěr

Na pozadí dvou skupin sloves, lexikálních a syntaktických reciprok v češtině, jsme diskutovaly otázky homonymie a kombinovatelnosti reflexivity a reciprocity. Ukázaly jsme, že zdrojem homonymie i možnosti kombinace reflexivity a reciprocity je reflexivní zájmeno a že klíčovou úlohu sehrává jeho povrchověsyntaktická pozice. V případě homonymie je při reciprocitě a reflexivitě zasažena stejná dvojice situačních participantů / valenčních doplnění, reflexivní zájmeno tedy obsazuje totožnou povrchověsyntaktickou pozici a koreferuje s plurálovým subjektem. V případě kombinací těchto významů jde o rozdílné pozice a reflexivita a reciprocita zasahují různé dvojice participantů / valenčních doplnění. Uvedené dvě skupiny sloves se přitom vzhledem k homonymii a kombinovatelnosti těchto významů chovají do značné míry odlišně.

Bibliografie

- Dalrymple, M., Kanazawa, M., Kim, Y., McHombo, S., Peters, S. (1998). *Reciprocal Expressions and the Concept of Reciprocity*. „Linguistics and Philosophy” 21, 159–210.
- Dočekal, M. (2006). *Vázané proměnné v češtině*. Brno: Masarykova univerzita.
- Evans, N. (2008). *Reciprocal constructions: Towards a structural typology*. In: E. König, V. Gast (eds.), *Reciprocals and Reflexives. Theoretical and Typological Explorations* (33–103). Berlin, New York: Mouton de Gruyter.
- Evans, N. (ed.) (2011). *Reciprocals and Semantic Typology*. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins.
- Frajzyngier, Z., Walker, T. (eds.) (2000a). *Reciprocals. Forms and Functions*. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins.
- Frajzyngier, Z., Walker, T. (eds.) (2000b). *Reflexives. Forms and Functions*. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins.
- Haspelmath, M. (2007). *Further remarks on reciprocal constructions*. In: V. Nedjalkov (ed.), *Reciprocal Constructions* (2087–2115). Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins.
- Havránek, B. (1928). *Genera verbi v slovanských jazycích, 1*. Praha: Královská česká společnost nauk.
- Hudousková, A. (2009). *Dvě funkce klitiky se: různé a přece stejné*. „Slovo a slovesnost” 70, 295–304.
- Karlík, P. (1999). *Reflexiva v češtině*. In: E. Rusínová (ed.), *Přednášky a besedy z 32. běhu Letní školy slovanských studií* (44–52). Brno: Filozofická fakulta Masarykovy univerzity.
- Karlík, P. (2000). *Hypotéza modifikované valenční teorie*. „Slovo a slovesnost” 61, 170–189.
- Kemmer, S. (1993). *The middle voice*. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins.
- Kettnerová, V., Lopatková, M. (in prep.). *Ke způsobům vyjádření vzájemnosti v češtině*.
- Komárek, M. (2001). *Několik poznámek k reflexi reflexivity reflexiv*. „Slovo a slovesnost” 62, 207–209.
- König, E., Gast, V. (eds.) (2008). *Reciprocals and Reflexives. Theoretical and Typological Explorations*. Berlin, New York: Mouton de Gruyter.
- König, E., Kokutani, S. (2006). *Towards a typology of reciprocal constructions: focus on German and Japanese*. „Linguistics” 44, 2, 271–302.
- Králíková, K. (1981). *Reflexivnost sloves z hlediska automatické analýzy češtiny*. „Slovo a slovesnost” 42, 291–298.
- Lopatková, M., Kettnerová, V., Bejček, E., Vernerová, A., Žabokrtský, Z. (2016). *Valenční slovník českých sloves VALLEX*. Praha: Karolinum.
- Maslova, E. (2008). *Reflexive encoding of reciprocity: Cross-linguistic and language-internal variation*. In: E. König, V. Gast (eds.), *Reciprocals and Reflexives. Theoretical and Typological Explorations* (225–257). Berlin, New York: Mouton de Gruyter.

- Medová, L. (2009). *Reflexive Clitics in the Slavic and Romance Languages. A Comparative View from an Antipassive Perspective*. Princeton: Princeton University.
- Mluvnice češtiny 2: Tvarosloví (1986). J. Petr (ed.). Praha: Academia.
- Nedjalkov, V. (ed.) (2007). *Reciprocal Constructions*. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins.
- Oliva, K. (2000). *Hovory k „sobě/si/sebe/se“*. In: P. Karlík, Z. Hladká (eds.), *Čeština – univerzália a specifika 2* (167–171). Brno: Masarykova univerzita.
- Oliva, K. (2001). *Reflexe reflexivity reflexiv*. „Slovo a slovesnost“ 62, 200–207.
- Panevová, J. (1999). *Česká reciproční zájmena a slovesná valence*. „Slovo a slovesnost“ 60, 269–275.
- Panevová, J. (2001). *Problémy reflexivního zájmena v češtině*. In: J. Hasil, J. Kuklík (eds.), *Sborník přednášek z 44. běhu Letní školy slovanských studií* (81–88). Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy.
- Panevová, J. (2007). *Znovu o reciprocitě*. „Slovo a slovesnost“ 68, 91–100.
- Panevová, J. (2008). *Problémy se slovanským reflexivem*. „Slavia“ 77, 153–163.
- Panevová, J., Kolářová, V. (2018). *Aktant, nebo volné doplnění? (K netypickým formám ve valenčním poli substantiv)*. „Prace Filologiczne“ LXXII, 275–284.
- Panevová, J. et al. (2014). *Mluvnice současné češtiny. Syntax češtiny na základě anotovaného korpusu*. Praha: Karolinum.
- Petkevič, V. (2013). *Formal (Morpho)Syntax properties of Reflexive Particles se, si as Free Morphemes in Contemporary Czech*. In: K. Gajdošová, A. Žáková (eds.), *Natural Language Processing, Corpus Linguistics, E-learning* (206–216). Lüdenscheid: RAM-Verlag.
- Reinhart, T., Reuland, E. (1993). *Reflexivity*. „Linguistic Inquiry“ 24, 657–720.
- Sgall, P., Hajičová, E., Panevová, J. (1986). *The Meaning of the Sentence in Its Pragmatic and Semantic Functions*. Dordrecht: Reidel.
- Siloni, T. (2008). *The Syntax of Reciprocal Verbs: An Overview*. In: E. König, V. Gast (eds.), *Reciprocals and Reflexives. Theoretical and Typological Explorations* (451–497). Berlin, New York: Mouton de Gruyter.
- Veselý, V. (2018). *K slovtvorné funkci reflexivních morfémů se, si*. „Naše řeč“ 101, 138–157.